

Nettvett og nettmobbing

Foreldresamling Lura skole, 18.oktober 2017.

Professor Hildegunn Fandrem

Innhold

- Lovverk
- Digitale arenaer
- Krenkelse, mobbing eller konflikt? - og ulike måter det kan skje på
- Nye utfordringer ved digital kommunikasjon og hva sier forskning om omfang og hvem som deltar?
- Konsekvenser av digital mobbing
- Mobbemekanismer i en kontekst og hvorfor velger man det digitale
- Tiltak/mestringsstrategier
- Hva kan foreldre, lærere og skolen gjøre?

Oppl. Kapittel 9A: *Elevane sitt skolemiljø*

- *9A-2: Alle elevar har rett til eit godt og trygt skolemiljø, som fremjar helse, trivsel og læring*
- *9A-3: Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking, som mobbing, vald, diskriminering og trakassering*
- *9A-4: Alle som arbeider på skolen skal **følgje med** på om elevane har et godt og trygt skolemiljø, og **gripe inn** mot krenking, som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg. Alle som arbeider på skolen skal **varsle rektor dersom dei får mistanke eller kjennskap til...** skal skolen **snarast undersøke saka**. Skolen skal **sørgje for at involverte elevar blir høyrde**. **Kva som er best for elevane skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid...***

Straffeloven (barn over 15 år)

- **§190a identitetstyveri («facerape»):** Den som uten lov tar over en annens identitet kan straffes med bot eller fengsel inntil to år. Medvirkning kan også straffes.
- **§227 trusler:** Trusler som skaper alvorlig frykt kan straffes med bøter eller fengsel inntil tre år.
- **§390 krenking av privatlivets fred:** Den som krenker privatlivets fred ved å offentliggjøre personlige forhold om en annen, kan straffes med bøter eller fengsel inntil tre måneder.
- **§390a skremmende/hensynsløs adferd (mobbing):** Den som opptre skremmende eller plagsomt, eller med annen hensynsløs atferd krenker en annens fred, kan straffes med bøter eller fengsel inntil to år. Medvirkning kan også straffes.

Digitale hendelser og strafferetten

- Digitale hendelser kan også være straffbare handlinger
 - > Straffeloven gjelder også for digitale handlinger og digitale rom
 - > Ikke forskjell mellom krenkelser fremsatt fysisk eller digitalt
- NB: Medvirkning kan også være straffbart!
- Betydningen av den kriminelle lavalder (15 år)
- Skolen kan og bør i mange tilfeller politianmelde digitale krenkelser eller digital mobbing av elever (i tillegg til å sette inn sanksjoner overfor eleven etter ordensreglementet)
 - Hvor langt går skolens ansvar?

Skole <-> fritid, NB. Samarbeid skole- foreldre viktig!

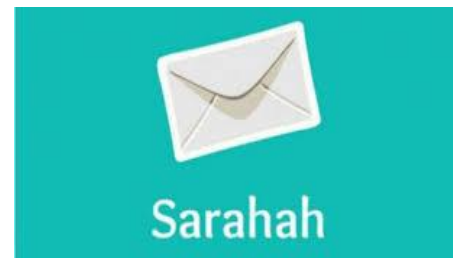
(Larsen, 2016)

Åndsverkloven § 45c

- Bilder av en person kan ikke deles eller vises offentlig uten samtykke av den som er på bildet, unntatt når:
 - bildet av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet,
 - bildet viser forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse

Digitale arenaer

- Mail
- Sms
- Facebook/Messenger
- Snapchat
- Instagram
- YouTube
- Blogg
- Twitter
- Momio
- Kiwi
- Ask.fm
- Music.ly
- Jodel
- Sarahah

Ang. Momio - «barnas Facebook» (7-12 år)

- Blanding av sosialt media og spill
- Hver bruker lager seg en figur som representerer dem både når de “leker” med andres figurer, og når de kommuniserer gjennom chat eller legger noe på «veggen»(bilder film eller meldinger)
- Hver bruker kan legge til venner, og man kan gi hverandre såkalte “momos”

Ang. Jodel (ungdom)

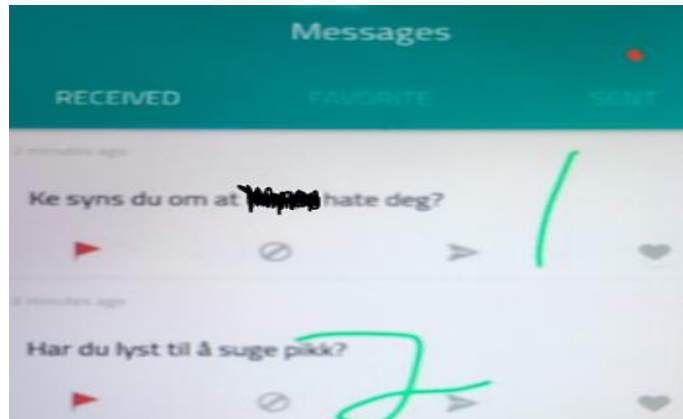

- *Appen «Jodel» har ført til grove angrep mot elever* (Dagbl. 7. nov. 2015)
- Appen gjør det mulig å sende **anonyme** meldinger til andre innen et geografisk område (10 km), det kan gis pluss- og minuspoeng og kommenteres på meldingene
- «Stygge personkarakteristikker, rasistisk og seksuell mobbing»
- Jodel har lagt ut et innlegg som fastsetter at de samarbeider med politiet ved ulovlige trusler

Ang. Sarahah (fra 12 år...)

- «Flere ungdommer har fått nok av mobbe-appen Sarahah, og sletter den fra telefonene sine. - Alle har fått hatefulle meldinger» sier Iselin Pedersen (13).
- Man kan sende og motta anonyme meldinger
- Gjennom appen er det også enkelt å dele meldingene videre på Snapchat
- Stygt språk...

NRK, 13.10.2017

Krenkelse, mobbing eller konflikt?

- Viktig å vite hva det er for å kunne handle på riktig måte!
- *Krenkelser* er ord eller handlinger som en elev opplever som krenkende -> alt fra enkelthendelser til enkeltepisoder i mobbing -> mindre alvorlig enn mobbing, men kan utvikle seg til noe mer alvorlig
- **Mobbing** <-> **konflikt**
 - **Ulikt styrkeforhold** <-> **jevnt styrkeforhold**
 - **Foregår over tid** <-> **enkeltepisoder**
 - **Konfronterende og mer dyptgående tilnærming** <-> **mekling, direkte inngripen**
 - **Skal ikke tolereres** <-> **del av livet, vi må lære å takle konflikter**

Hva er digital mobbing?

1. en intendent negativ handling
2. ujevnt styrkeforhold
3. episodene gjentas over tid

... som foregår på *digitale arenaer*
dvs. gjennom bilder, film eller tekst

Måter krenkelses og mobbing kan skje på digitalt

Ansikt til ansikt/tradisjonell mobbing <-> digital mobbing

- **Ondsinnet erting eller trusler**

-> eks. Gjennom tekst eller film

-> direkte

- **Utfrysing/utestenging/baksnakking**

-> eks. publisering og spredning av nakenbilder, eller ikke å gi "likes" på facebook

-> indirekte

Nye utfordringer ved digital kommunikasjon sammenlignet med ansikt-til-ansikt-kommunikasjon

1. Intensjon

- Vanskeligere å oppdage intensjonen når man ikke ser personen

2. Maktubalanse

- **Anonymitet** -> vanskelig å forsvare seg når uvisst hvem som har utført handlingen
- **Publisitet** -> mulig eksponering for et ubegrensa publikum gjør det utrygt
- **Tilgjengelighet/spredning** -> **man kommer seg aldri unna**, hendelsen er uavhengig av tid og sted (ikke alternativ «å skru av»), vanskelig å fjerne materiale, har ikke kontroll på spredning

3. Repetisjon

- **Spredning**: en enkelt hendelse fra en person kan bli repetert mange ganger av andre (eks. distrib. av bilder) -> opplevelsen kan gjentas gjennom at andre sprer
- **Tilgjengelighet**: en sms, bilde eller film man har fått kan tas frem flere ganger -> opplevelsen gjentas, selv om atferden har inntrådt kun en gang

Hva sier forskning?

- Norske barn storforbrukere av digitale verktøy... (Staksrud, 2016)
- Mens 4.6 % oppgir å ha blitt mobbet av medelever 2-3 ganger i måneden eller oftere, oppgir 1.9 % at de har blitt mobbet digitalt (Elevundersøkelsen 2016)
- Stort overlapp mht måten man oppfører seg på og utenfor nett (eks. digital/trad. mobbing ca. 90%) (Olweus 2012; Gradinger mfl. 2009)
- Redusert kjønnsforskjell v/digital mobbing (jenter mer involvert) (Dehue mfl. 2008; Kowalski mfl. 2007; Smith, 2006)
- De som mobber andre gjennom digitale medier ser ut til å ha økt sannsynlighet for selv å bli digitalt mobbet (Kowalski mfl., 2012)
- De som utsettes for tradisjonell mobbing har en økt sannsynlighet for å mobbe digitalt (eks. Slonje mfl., 2013; Smith, 2003)

Hvorfor krenkes og mobbes det digitalt i stedet for ansikt-til-ansikt?

- Færre muligheter for at tilskuere kan gripe inn (Slonje og Smith, 2008)
- Vanskeligere å ta hevn ansikt til ansikt
- Terskelen lavere for å gjøre noe når man ikke ser personen
- Mye tid brukes foran skjermen (kjedsomhet)...
- Velger denne måten å krenke eller mobbe på fordi den ikke så lett får konsekvenser
 - kan foregå anonymt
 - vanskeligere å oppdage da voksne i mindre grad er tilstede

(Varjes mfl., 2010)

Hva kan forklare mobbing?

- Ulike typer aggressivitet (Roland&Idsøe, 2001)

1. Reaktiv aggressivitet har mindre forklaringskraft, mer hos yngre, men oftere hos de som blir mobbet
- *Dersom jeg taper i et spill, blir jeg sint*

2. Proaktiv aggressivitet har sterk sammenheng med det å mobbe andre

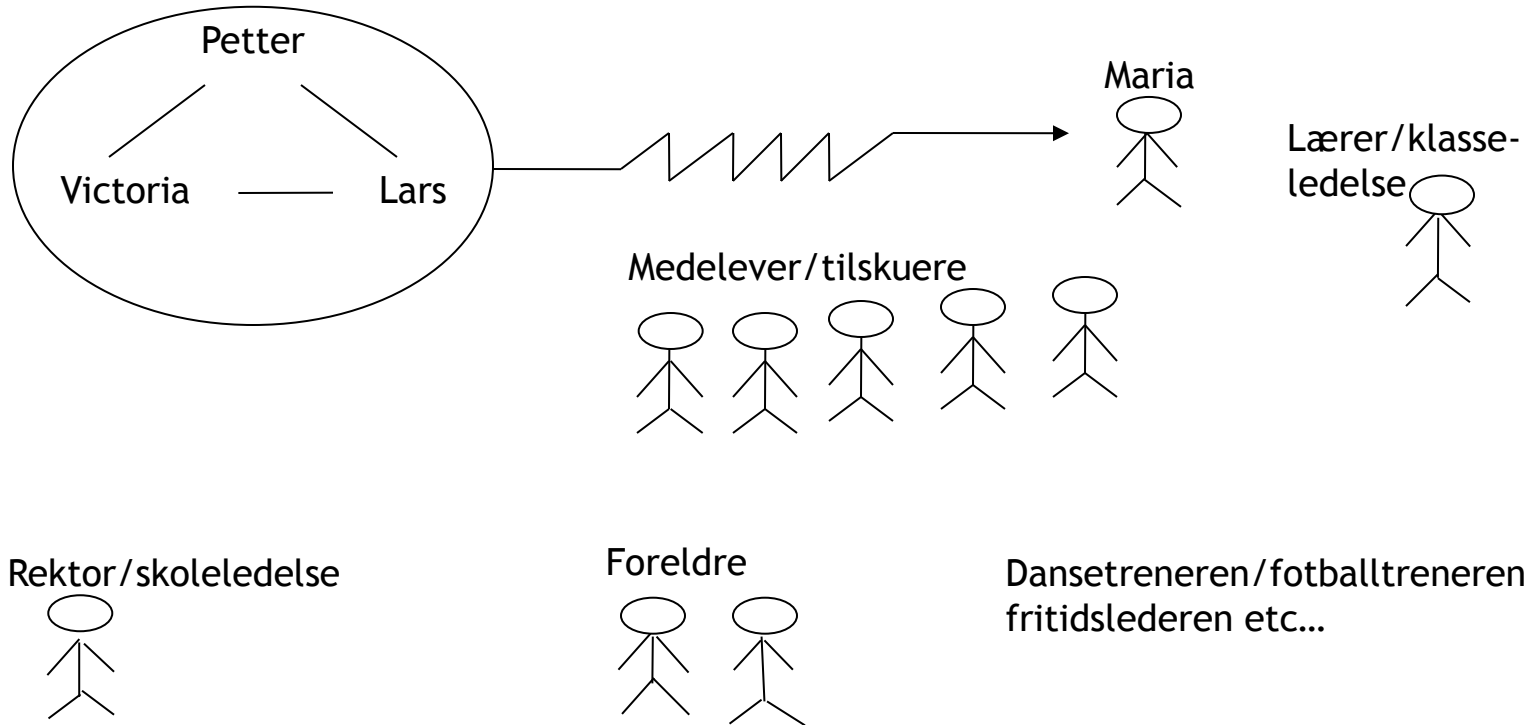
a) **maktrelatert** proaktiv aggressivitet
- *Jeg liker å se at en annen elev er redd meg*

b) **tilhørighetsrelatert** proaktiv aggressivitet
- *Jeg kjenner vi blir bedre venner når vi erter en annen*

Læres av foreldre, lærere og andre voksne...

Mobbemekanismer i en kontekst

Lowverk

Mobbemekanismer (ref. filmen Maria)

- Reduserte hemninger -> mobbing bagatelliseres ved å tilegne den som blir mobbet negative egenskaper: "det er Marias feil, og da er det jo ikke mobbing", "**hun lagde jo videoen selv**"..
- Provokasjon og legitimering -> finner opp grunner til å mobbe: "**hun må tåle såpass**"..
- Ansvarspulverisering: "**det er ikke mitt ansvar**" -> enda mer aktuelt ved digital mobbing

Tilskuerne/medelevene

- Forsterke mobbingen ved å være passiv (ikke gripe inn)
- Assistere mobbingen, være pådrivere, ved å delta (å få andre til å videresende filmer, le når man mottar filmer)
- Forsvare den som blir utsatt
- Si ifra til de voksne
 - motviljen når det gjelder å si ifra til en lærer er større når det gjelder digital mobbing (Smith & Shu, 2000)
- Tipse politiet: <https://www.politi.no/tjenester/tips-politiet/>

Tiltak/mestringsstrategier - den som blir utsatt

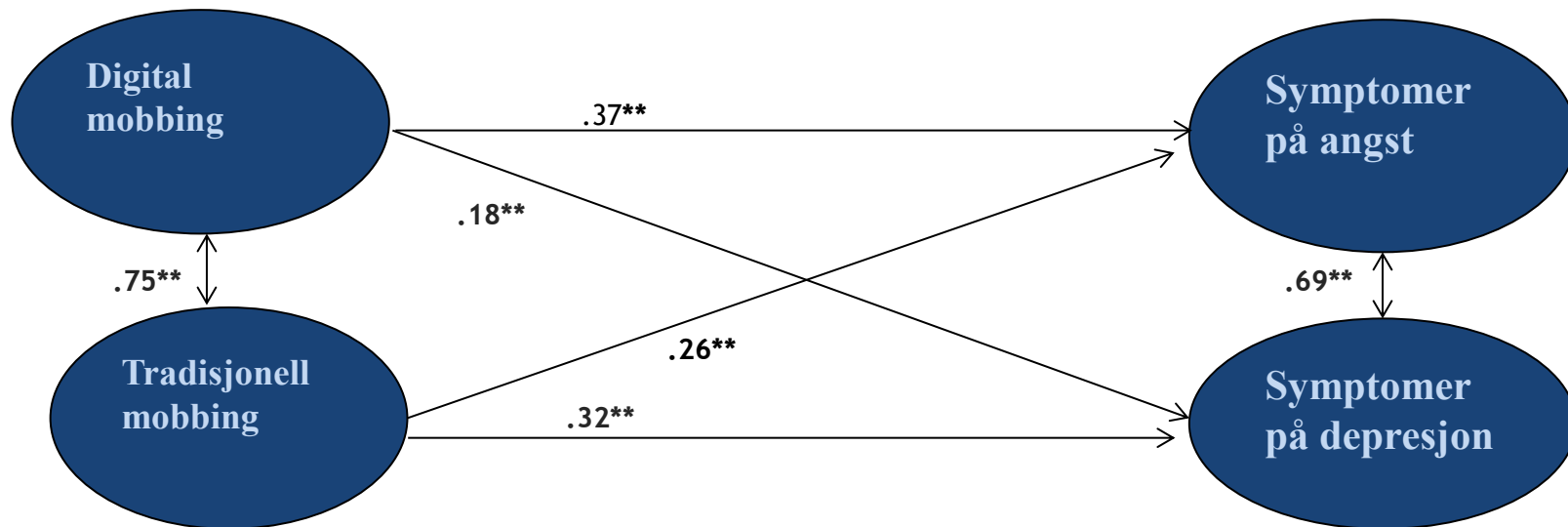
- Fortell det til
 - En voksen du stoler på (NB Ingen som var blitt mobbet via nett sa fra om det til noen voksne) (Slonje & Smith, 2008))
 - Anonyme tjenester:
 - *Snakk om mobbing* (Chat-tjeneste i regi av *Blå Kors*)
 - *Slettmeg.no* (veiledningstjeneste)
- Ta kontroll gjennom å rapportere problemet til noen som kan gjøre noe med det (eks. de som eier nettside eller politi etc.)
- Ikke les meldingen, men behold den (ikke slett) -> kan brukes som dokumentasjon/bevis
- Ikke svare på meldinger som er ment for å såre
- Blokkere avsendere, ikke dele passord...

Konsekvenser av mobbing

- Skolevegring
- Dårlige skoleprestasjoner
- Depresjon
- Angst
- Psykosomatiske symptomer, PTSD (alvorlig angstlidelse pga. psykisk traume) 41% av jentene og 28% av guttene som ble mobbet hadde traume-skårer som tilsvarer PTSD (Idsøe mfl. 2012)
- Selvmord

Mulige ulike konsekvenser av digital og tradisjonell mobbing

Goodness of fit: SRMR = .038; RMSEA = .039, 90 %; CI (.037, .041); CFI = .94; TLI = .93, ** $p < .01$.

(Sjursø, Fandrem, og Roland, 2015)

Foreldre

- Fordi digitale krenkelser og digital mobbing ofte skjer utenfor skolen er foreldres rolle avgjørende
- Ang. hjem-skole samarbeid
 - Foreldres **økte kunnskap og ferdigheter i å stoppe krenkelser og mobbing** vil også støtte opp om skolens innsats i å stoppe dette
 - Foreldre må **få informasjon om initiativ som skolen tar** når det gjelder forebygging av mobbing og generelle tips (Informasjonskvelder, elevkvelder, lærer-foreldre-møter)

Forts. anbefalinger foreldre

- Oppmuntre barna og ungdommene til å si ifra, eller hjelpe andre, dersom de er vitne til krenkelser og mobbing på nett
- Framstå som **rollemodeller** og snakke med barna og ungdommene om bevissthet rundt bruk og hvordan man kommuniserer på nett
- Involvering i sine barns internettbruk, økt teknologisk kompetanse?
- Vis nysgjerrighet mer enn å tenke på kontroll
- Ref. Barnekonvensjonens artikkel 16: *Alle barn har rett til et privatliv.* Men foreldre har rett til innsyn dersom det er grunn til å tro at det foregår noe som er skadelig for barnet...

Anbefalinger lærere

- Lærere rapporterer at de har vanskeligere for å identifisere spesielt digital mobbing, **trenger å bli bevisstgjort på hva digital mobbing er**
- Lærere trenger å få **økt selvtillit** i forhold til å gripe inn og hjelpe når det gjelder mobberelatert atferd
- **Viktig med konsistens i lærers reaksjon** på digitale krenkelser og digital mobbing -> arbeid i kollegiet.
- Utvikling av sin kunnskap og kompetanse når det gjelder teknologi og lære elevene digitale mestringsstrategier og **nettikette**
- Lære elevene å bli bevisst sin tilstedeværelse ved digitale krenkelser og digital mobbing, samt hvordan de selv kan hjelpe den som er utsatt for noe negativt uten at de setter seg selv i en vanskelig situasjon
- God klasseledelse

Anbefalinger skolen

- Positive relasjoner mellom elever forbedrer skolemiljøet
- Når elever liker seg på skolen (føler ”school-connectedness”) oppfører de seg bedre mot hverandre
- En positiv og støttende **kollektiv skolekultur** kommuniserer at digital mobbing og digital krenkelser ikke er tillat og det er **konsistens** mht. når man griper inn. NB! «**Whole school community approach**»
- Politikk og praksis på skolen må oppfordre til å **rapportere mobbeatferd** (hvordan operasjonaliseres ”nulltoleranse”?)
- **Alle må involveres i utvikling av skolens policy/plan**

Forts. anbefalinger skolen

- Aktiv involvering av elever i utviklings av skolens plan gjør at
 - de får et **eierforhold** til det som etableres på skolen av regler når det gjelder å forebygge digital mobbing
 - strategiene blir **relevante og engasjerende** for elevene
 - de blir **bevisst sin viktige rolle** når det gjelder å opprettholde et godt skolemiljø og i å etablere sosiale normer som gjør at digital mobbing, ikke skjer
- Elevene må bevisstgjøres på rettigheter og ansvar på nett, at de tar opp i seg positive holdninger og utvikler et **godt digitalt medborgerskap** (nettikette)

Anbefalinger medelever

- De fleste elever er enig i at det *ikke* er greit å opptre negativt på nett, men de færreste griper inn – vær mer enn en tilskuer!
 - Tilskuerrollen gjør at de direkte, men utilsiktet, støtter mobbingen
 - Har ikke kunnskap om hva de bør gjøre, hvordan de skal hjelpe den som blir mobbet
 - **Øke medelevers forståelse** av hva digitale krenkelser og digital mobbing er
 - **Gi kunnskap om konsekvenser** av digital mobbing
 - Øke ferdigheter og **kompetanse når det gjelder å stoppe digital mobbing**, øke selvfølelsen som en del av dette

Forts. medelevers rolle

- Medelevers rolle viktig fordi digital mobbing skjer på arenaer der voksne ofte ikke er/ser, samt voksnes inngripen blir sett på som uhensiktsmessig eller ineffektiv (gjør ikke noe selv om de blir fortalt at mobbing skjer?)
- Hvordan kan positive jevnaldrende hindre og stoppe digital mobbing ved å innta en lederrolle i jevnaldergruppa?
 - > Lærere og foreldre må styrke uformelle, konstruktive ledere i jevnaldergruppa slik at de forhindrer og griper inn i forhold til både tradisjonell og digital mobbing

Eks. Til samtale hjemme eller i klassen

- Hvilke regler skal vi ha for mobilbruk/nettbruk?
- Hvordan har du hatt det på nettet i dag?
- Har du **sett** noe på nett som du reagerte på? Hva tror du vedkommende som ble utsatt følte? Hva gjorde du?
 - Hvordan ville du opplevd det om du oppdaget bilder på Facebook, fra en bursdag der hele klassen bortsett fra deg var invitert?
- Blir du litt tøffere når du skriver på tastaturet enn når du snakker direkte med andre personer? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Har du selv vært **involvert** i digitale handlinger som du lurer på om var/er akseptabelt? Hvilken rolle har/hadde du? Hva gjorde du og hva kunne du ha gjort annerledes?

Aktuelle filmer

- <http://www.dubestemmer.no/filmer?node=10> (Maria-filmen)
- <https://www.youtube.com/watch?v=aWl8nwCd-uA&feature=youtu.be>
- [Cyber Bullying - Let's fight it together](https://www.youtube.com/watch?feature=player_detailpage&v=nbG1wCJK7FM)
https://www.youtube.com/watch?feature=player_detailpage&v=nbG1wCJK7FM